

Secció III. Altres disposicions i actes administratius

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

DEPARTAMENT DE CULTURA I PATRIMONI

5940

Acord d'incoació de l'expedient de declaració com a Bé d'Interès Cultural Immaterial de Mallorca la tècnica tradicional de producció "la tela de llengües de Mallorca"

A la sessió de dia 28 d'abril de 2026, la Comissió Insular de Patrimoni Històric de Mallorca va acordar el següent:

I.- Incoar l'expedient de declaració com a Bé d'Interès Cultural Immaterial de Mallorca la tècnica tradicional de producció de la tela de llengües de Mallorca. Tot de conformitat amb allò que disposen els articles 14 a 16 de la Llei 18/2019, de 8 d'abril, de salvaguarda del patrimoni cultural immaterial de les Illes Balears, i amb l'informe tècnic de 9 d'abril de 2026, que s'adjunta i forma part integrant del present acord.

II.- D'acord amb el que estableix l'article 15.3 de la Llei 18/2019, de 8 d'abril, de salvaguarda del patrimoni cultural immaterial de les Illes Balears, la incoació d'aquest expedient ja determina l'aplicació de les mesures de salvaguarda establertes en aquesta Llei.

III.- Notificar aquest acord a les comunitats, grups o persones portadors d'aquest patrimoni cultural immaterial i a l'ajuntament vinculat amb el bé cultural immaterial.

IV.- Publicar aquest acord d'incoació al Butlletí Oficial de les Illes Balears i anotar preventivament la incoació d'aquest expedient al Registre Insular de Béns d'Interès Cultural Immaterial, i comunicar-ho a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears perquè procedeixi a la seva anotació preventiva al Registre de Béns d'Interès Cultural Immaterial de les Illes Balears i a la vegada comuniqui aquest acord al Ministeri de Cultura per a la seva inclusió a l'Inventari General de Patrimoni Cultural Immaterial, d'acord amb l'article 14.3 de la Llei 10/2015, de 26 de maig, per a la salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial."

Lloc i data de la signatura electrònica (8 de juny de 2026)

El secretari de la Comissió Insular de Patrimoni Històric

Miguel Barceló Llompart

INFORME TÈCNIC

Aquest informe tècnic ha estat elaborat en base a l'informe remès per la Direcció Insular d'artesanía del Departament de Cultura i Patrimoni del Consell de Mallorca.

1. IDENTIFICACIÓ

NOM PROPI DE L'ELEMENT:

Denominació principal: tècnica tradicional de producció de la tela de llengües mallorquina.

Altres denominacions secundàries: roba de llengües / *ikat* (tècnica) / flàmules (denominació històrica).

2. TIPUS DE BÉ

Immaterial. Activitats productives, processos i tècniques artesanals tradicionals.

3. OBJECTE DE LA DECLARACIÓ

Constitueix l'objecte d'aquesta declaració de la tècnica artesanal d'elaboració de la tela de llengües a Mallorca.

3.1. IDENTIFICACIÓ DEL SUBJECTE O COL·LECTIU TITULAR DE LA MANIFESTACIÓ I LA SEVA IMPLICACIÓ

Els titulars i portadors principals de la manifestació cultural representada per la tela de llengües de Mallorca són els tallers artesans que mantenen viva la tècnica tradicional de l'ikat a l'illa. Aquest conjunt està integrat per les famílies i empreses que han transmès l'ofici de manera continuada al llarg de generacions i que avui constitueixen els últims nuclis actius de producció artesanal:

- Teixits Vicens (Pollença), actiu des de 1854.
- Teixits Riera (Lloseta), actiu des de 1896.
- Artesania Tèxtil Bujosa (Santa Maria del Camí), actiu des de 1949.

Aquests tallers familiars assumeixen totes les fases del procés productiu —tenyit, reserva, ordit i teixit— preservant íntegrament el coneixement tradicional. Cada taller és, alhora, espai de producció, transmissió i salvaguarda, on el saber tècnic es transmet oralment i mitjançant la pràctica directa de generació en generació.

La implicació d'aquest col·lectiu és essencial per a la continuïtat de la tècnica. No només mantenen els processos manuals i la maquinària tradicional, sinó que també impulsen la difusió, comercialització i innovació del producte, adaptant-lo a nous usos contemporanis sense perdre'n l'autenticitat.

Aquesta activitat fa possible que la tècnica de l'ikat a Mallorca continuï sent avui una pràctica viva, socialment reconeguda i culturalment significativa.

A més dels tallers actius, formen part del conjunt de portadors els antics tallers històrics, com ara Can Ribas o el taller de Josep Cañameras, que contribuïren decisivament a la consolidació i difusió d'aquesta producció tèxtil. Encara que ja no estan en funcionament, constitueixen la base històrica del coneixement i la seva memòria col·lectiva continua vinculada a la identitat del bé.

En conjunt, aquest teixit artesanal familiar constitueix el col·lectiu titular de la manifestació, que no només produeix la tela de llengües, sinó que en garanteix la supervivència, autenticitat i transmissió com a part fonamental del patrimoni cultural immaterial de Mallorca.

També participen en la manifestació els dissenyadors, creadors i professionals del sector de la moda i el disseny contemporani, que han incorporat la tela de llengües o els seus motius gràfics en col·leccions, objectes decoratius i projectes creatius; contribuint a la seva reinterpretació i projecció en àmbits culturals i comercials actuals, reforçant-ne el prestigi i la vigència.

Un altre col·lectiu significatiu és el conjunt de consumidors locals i la societat mallorquina en general, que utilitza la tela de llengües i reconeix el seu patró com a símbol de la identitat cultural de l'illa. La seva presència en peces de roba, elements de decoració o productes contemporanis evidencia una apropiació social i un ús viu que reforcen el valor cultural de la manifestació.

Finalment, a nivell institucional, les administracions públiques també tenen un paper rellevant com a agents implicats en la preservació, donat que la normativa vigent en matèria de patrimoni cultural immaterial estableix la responsabilitat de protegir i garantir la transmissió del bé. Les accions de promoció, educació, certificació i ús oficial de teles autèntiques contribueixen a reforçar-ne l'autenticitat i la visibilitat pública.

En conjunt, la manifestació és sostinguda per un ecosistema ampli de portadors i actors implicats, que inclou tallers artesans, famílies, creadors, consumidors, institucions i agents culturals. Aquest conjunt configura un col·lectiu viu i interrelacionat que garanteix la continuïtat, el reconeixement i la vigència de la tela de llengües com a patrimoni cultural immaterial de Mallorca.

3.2. ORIGEN

La tècnica coneguda com *ikat* consisteix en el tenyit dels fils abans del procés de teixit mitjançant un sistema de reserva de color que permet generar dibuixos complexos i característics. Aquesta tècnica es desenvolupa en diverses regions d'Àsia des de l'antiguitat, especialment al sud-est asiàtic i a l'Àsia Central, on es consolidà com una pràctica tèxtil de gran valor cultural i econòmic.

Al llarg dels segles, la tècnica de l'ikat es va difondre a través de les rutes comercials internacionals, es va estendre especialment al llarg de la Ruta de la Seda, penetrant en territoris de gran tradició tèxtil fins a arribar a Constantinoble, la capital de l'Imperi Romà d'Orient.

Des de la capital bizantina, centre neuràlgic del comerç mediterrani i pont entre Orient i Occident, les tècniques d'ikat i altres innovacions tèxtils es difongueren cap a l'Europa mediterrània a través de xarxes comercials que connectaven ports i mercats de la Mediterrània oriental amb ciutats com Sicília, Venècia o València.

En aquest procés de transmissió, les Illes Balears, situades estratègicament en les rutes marítimes, reberen influències tèxtils que, amb el temps, es fusionaren amb els materials locals i la sensibilitat pròpia, donant lloc a les teles que avui en dia coneixem com "tela de llengües".

4. MEMÒRIA

4.1. MEMÒRIA HISTÒRICA

A Mallorca, la presència de la tècnica de la tela de llengües es documenta de manera continuada des del segle XVIII, període en què aquests teixits eren coneguts sota la denominació de flàmules. Diversos fragments conservats en col·leccions patrimonials i en edificis històrics de l'illa acrediten la difusió i l'ús d'aquest tipus de teixit durant aquest segle, evidenciant-ne l'arrelament i la vinculació amb la producció local.

Al llarg dels segles XVIII i XIX, la tela de llengües es consolidà com un element integrat en la vida quotidiana i cerimonial de la societat mallorquina. La seva presència en la indumentària civil i religiosa, així com en la decoració de les estances principals de les llars, confirma el paper central que ocupava dins la cultura material de l'illa i el seu valor simbòlic en l'àmbit social.

En el context de la Revolució Industrial, especialment durant el segle XIX i principis del segle XX, la producció de tela de llengües experimentà un procés de transformació progressiva, amb la incorporació de telers i sistemes productius més estables a tallers i fàbriques tèxtils. Aquest procés contribuï a la consolidació de l'ofici i a la transmissió continuada del coneixement artesanal.

És en aquest període quan la fàbrica tèxtil de Can Ribas, situada al carrer de la Gerreria de Palma (actual Centre Flassaders), adquirí un paper determinant. Fundada a partir del taller familiar de Gabriel Ribas i ampliada posteriorment per Vicente Juan Rosselló, esdevingué la principal indústria tèxtil de l'illa durant el segle XIX, amb una destacada activitat exportadora cap a Cuba, Puerto Rico, Filipines i Nova Orleans. La revitalització de la tela de llengües es vincula directament amb la iniciativa de José Juan Ribas, que, al voltant de 1900, reproduí i patentà un model de dibuix basat en un fragment conservat al *Círculo Mallorquín*. Mitjançant l'ús de tècniques de tintatge tradicionals i de sistemes de reserva amb cera, la fàbrica contribuï decisivament a la difusió del teixit entre les classes benestants i a la reactivació del seu interès social, impulsant la creació de nous tallers artesans. Tot i que Can Ribas cessà la producció de tela de llengües al llarg del segle XX, la seva influència fou determinant per a l'establiment dels fonaments de la producció moderna d'aquest teixit a Mallorca.

La reutilització i adaptació de maquinària procedent d'antigues fàbriques il·lustra la continuïtat de l'activitat productiva i la capacitat d'adaptació dels artesans davant els canvis tecnològics. Un exemple destacat el constitueix el taller de Josep Cañameras, ubicat al nucli d'Establiments (Palma). Fundat a principis del segle XIX, aquest obrador desenvolupà una producció continuada basada en l'ús de fils de lli i cotó tenyits al mateix taller. Durant la dècada de 1960, incorporà maquinària procedent d'*Herederos de Vicente Juan Ribas*, fet que consolidà la seva especialització en telers de doble amplada i en l'aplicació de tècniques tradicionals. L'activitat es mantingué fins a la primera dècada del segle XXI, moment en què el taller cessà definitivament la seva producció, posant fi a una trajectòria històrica estretament vinculada al patrimoni tèxtil de l'illa.

En conjunt, i malgrat els canvis econòmics i industrials del segle XX, la producció de tela de llengües s'ha mantingut gràcies a la persistència dels tallers artesans i a la transmissió intergeneracional del coneixement. En l'actualitat, la tècnica continua exercint un paper rellevant en l'àmbit domèstic, institucional i creatiu, consolidant la seva vigència com a manifestació destacada del patrimoni cultural immaterial de Mallorca.

4.2. MEMÒRIA DESCRIPTIVA

4.2.1. DESCRIPCIÓ DE L'ACTIVITAT

La tela de llengües és un teixit fet a l'illa de Mallorca realitzat mitjançant la tècnica coneguda com *ikat*, és a dir, es tenyeix el fil abans del teixit, donant com a resultat una tela amb patrons allargats idèntic pels dos costats de la tela.

Tècnica de l'*Ikat*:

L'*ikat* és una tècnica tèxtil que consisteix a tenyir els fils abans de teixir-los, utilitzant lligadures, reserves, per protegir parts del fil del tint, creant patrons intricats que apareixen a ambdues cares de la tela. Originària del sud-est asiàtic, el terme *ikat* prové de l'indonesi i significa "lligar" o "nugar". Aquesta tècnica és present en diverses cultures del món, adaptant-se als seus contextos locals.

Hi ha tres tipus principals d'*ikat*:

- L'*ikat* d'ordit, on només es tenyeixen els fils longitudinals abans del teixit.
- L'*ikat* de contrafil, on són els fils horitzontals els que porten el patró.
- L'*ikat* doble, que combina fils tenyits tant a l'ordit com a la trama, aconseguint patrons extraordinaris però requerint una gran habilitat artesanal.

Indonèsia és un dels epicentres de l'*ikat*, però també es produeix a l'Índia, on es coneix com *patola*, a Gujarat, o *pochampally*, a Telangana; al Japó, amb el nom de *kasuri*, i a l'Iran com *daraee*, un teixit sovint present en els dots nupcials. A l'Àsia Central, especialment a Bukhara i

Samarcanda, l'*ikat* de seda va ser un producte destacat de l'antiga Ruta de la Seda al segle XIX. A l'Amèrica Llatina, aquesta tècnica es troba a Guatemala, Bolívia, l'Equador, l'Argentina i Mèxic. A Madagascar, la tradició també va arribar amb l'expansió dels pobles austronesis.

L'*ikat* és valorat per l'aparença d'acabat difuminat, que és resultat de la dificultat d'alinejar perfectament els fils tenyits en el procés de teixit. Aquesta imperfecció no només afegeix bellesa al disseny, sinó que també reflecteix la destresa i la dedicació dels artesans. La seva connexió amb la Ruta de la Seda i la seva presència en cultures tan diverses el converteixen en una tècnica global amb una riquesa cultural única.

Materials i colors:

Els materials emprats són sempre fibres vegetals, principalment cotó, lli i seda. En cap cas s'empren fibres sintètiques. Pel que fa als tints, aquests poden ser naturals o sintètics, amb una predominança dels sintètics en els darrers temps.

Obtenció del producte:

El procés d'elaboració s'inicia determinant i seleccionant els fils necessaris per configurar el patró, atès que cada model requereix una combinació diferenciada de fils. De manera general, els fils emprats són de cotó 100 %, tot i que sempre es treballa exclusivament amb fibres d'origen natural. Atès que a l'illa no existeix producció pròpia de fil, aquest material s'ha d'importar. Els fils s'adquireixen en rodets de gran longitud i posteriorment s'ordeixen; un cop completada aquesta operació, la filada s'agrupa en manats.

Obtinguts els manats, s'inicia la fase de tenyit, que incorpora l'element tècnic distintiu de la tècnica *ikat*: la reserva de color. Aquest procediment consisteix a protegir manualment determinades seccions del manat per impedir la penetració del tint en els trams reservats. Com a resultat, el fil presenta zones tenyides i zones que mantenen el color original. La instal·lació i retirada de la reserva —aquesta darrera realitzada mentre el fil encara és humit— són operacions íntegrament manuals i poden requerir un volum molt elevat d'hores de treball, derivat de la longitud dels manats. Quan les característiques del producte ho exigeixen, es pot efectuar un segon cicle de tintatge, amb una aplicació successiva de la tinta mare i d'una segona tinta. Cal remarcar que el tintatge afecta exclusivament l'ordit (fil vertical), mentre que la trama (fil horitzontal) no es tenyeix.

Un cop completada la fase de tintatge, s'inicia la fase d'ordit definitiu, en la qual els fils tenyits i reservats es disposen de manera seqüencial sobre una bobina, d'acord amb el patró preestablert. Aquesta etapa requereix una gran precisió, ja que qualsevol desalineació puntual pot alterar la regularitat del patró al llarg de tota la peça, generant defectes estructurals en el teixit.

Finalitzat l'ordit, s'inicia la fase de teixit, en què s'aporta consistència al teixit mitjançant la intercalació del fil de lli destinat a la trama. Aquesta operació es duu a terme mitjançant telers manuals o mecànics, però sempre sota supervisió tècnica directa, amb la finalitat de detectar eventuais ruptures de fil, irregularitats o l'aparició de carreres, que constitueixen defectes derivats de l'absència accidental d'un fil de trama.

Una vegada completat el teixit, la peça resultant és sotmesa a un procés de revisió i control de qualitat, que té per finalitat garantir-ne la integritat tècnica i l'absència de defectes. Un cop validada, la tela s'adapta al format de presentació i comercialització requerit —generalment rotlles o altres formats específics indicats per la clientela— i es prepara per al seu emmagatzematge o distribució.

4.2.2. IMPORTÀNCIA CULTURAL I SIGNIFICAT SOCIAL

Usos històrics:

La tela de llengües ha estat utilitzada històricament en diversos àmbits de la vida domèstica, social i religiosa de Mallorca, especialment des del segle XVIII, període en què aquests teixits eren coneguts amb el nom de flàmules.

La documentació històrica i els testimonis materials conservats evidencien la seva presència habitual en la decoració de les principals estances de les cases, com la sala, l'habitació o l'estudi, on s'emprava per entelar parets, confeccionar cortines, cobrellits i altres elements tèxtils d'ús quotidià. Aquest ús domèstic es troba documentat en inventaris i en exemples conservats en edificis històrics de l'illa. Podem destacar la finca d'Alfàbia, a Bunyola, on la sala principal estava revestida amb teles de llengües ja al segle XIX, documentant-se la seva presència l'any 1859 amb motiu de l'estada de la reina Isabel II. La tela actual d'aquesta sala fou reproduïda l'any 1960 per un artesà local a partir del model original, fet que evidencia la continuïtat de l'ofici i del seu ús en espais representatius. Igualment, s'han documentat fragments de teles de llengües des del segle XVIII procedents de finques i edificis històrics de Mallorca, com el casal de Ca n'Olesa (Palma), que constitueixen testimonis materials de la presència d'aquest teixit en el patrimoni domèstic i senyorial de l'illa.

A més del seu ús en l'àmbit domèstic, la tela de llengües també fou emprada en la indumentària civil i religiosa i en la decoració d'espais litúrgics, consolidant-se com un element habitual en la vida quotidiana i festiva de la societat mallorquina.

Usos contemporanis:

En l'actualitat, la tela de llengües continua utilitzant-se de manera activa en la producció artesanal i en diversos àmbits de la vida quotidiana i creativa de Mallorca, mantenint la seva funcionalitat i adaptant-se a nous contextos d'ús. La seva presència es manté especialment en el camp de la decoració d'interiors, on s'utilitza en la confecció de cortines, entapissats, coixins, cobrellits i altres elements tèxtils destinats tant a habitatges particulars com a establiments comercials, turístics i espais públics.

Igualment, la tela de llengües manté una presència activa en la producció tèxtil contemporània i en el sector de la moda, on és emprada tant com a material principal com a element identificatiu en la confecció de peces de vestir i complements. Diversos dissenyadors i firmes han incorporat aquest teixit en les seves col·leccions, integrant-lo en propostes creatives vinculades a la identitat cultural de Mallorca i als valors associats a la producció artesanal local. Aquesta incorporació ha contribuït de manera significativa a la seva projecció en l'àmbit del disseny, afavorint-ne la difusió, la revalorització i la reinterpretació en clau contemporània.

A més del sector de la moda, la tela de llengües es continua utilitzant en la fabricació de productes artesans i en projectes de disseny contemporani, mantenint una presència significativa en l'activitat dels tallers tèxtils de Mallorca. Aquest ús continuat evidencia la vigència de la tècnica tradicional i la seva capacitat d'adaptació a les demandes actuals, així com la seva funció com a element viu del patrimoni cultural de l'illa.

Significació social:

En l'actualitat, la presència de la tela de llengües i del seu patró característic s'ha estès més enllà dels usos estrictament tradicionals, integrant-se plenament en la cultura visual i simbòlica de Mallorca. Aquesta expansió respon al procés d'assimilació progressiva del motiu per part de la ciutadania, que l'ha incorporat com un element propi i distintiu de la identitat cultural de l'illa.

Com a resultat d'aquesta identificació col·lectiva, el patró de les llengües ha estat adoptat en nous àmbits creatius i comercials, sovint desvinculats del suport tèxtil original i utilitzat com a recurs gràfic o ornamental inspirat en el disseny tradicional. Així, és habitual trobar-lo reproduït en productes contemporanis com peces de roba —especialment camisetes i complements— en què el motiu esdevé l'eix central del disseny; en objectes ceràmics, com plats o tasses, que n'evocen la imatge; en col·leccions de joieria desenvolupades, en nombrosos casos, en col·laboració amb artesans locals; així com en elements decoratius i comercials, inclosos aparadors, barres d'establiments o altres espais d'ús públic.

Igualment, el motiu de les llengües s'ha consolidat com un recurs habitual en iniciatives creatives, culturals i comercials que utilitzen aquest patró com a referència visual immediatament associada a Mallorca. La seva presència en aquests contextos evidencia la capacitat d'adaptació del disseny i la seva vigència com a símbol cultural contemporani.

En aquest sentit, la difusió del motiu en múltiples suports, formats i contextos ha contribuït a convertir-lo en un dels elements més recognoscibles de l'imaginari col·lectiu mallorquí. Pocs elements materials han assolit un grau d'identificació tan elevat amb la identitat de l'illa, fet que reforça el seu valor com a símbol cultural compartit i com a manifestació viva del patrimoni cultural immaterial.

4.2.3. CONEIXEMENTS I PRÀCTIQUES TRADICIONALS**Oficis associats:**

El principal ofici associat a la producció de la tela de llengües és el de teixidor de tela de llengües, figura central en la conservació i transmissió d'aquest coneixement artesanal. Històricament, aquest ofici ha integrat el conjunt de fases necessàries per a l'elaboració del teixit, des del tenyit dels fils i la preparació de l'ordit fins al procés final de teixit i revisió de la peça acabada.

A diferència d'altres sectors productius on existeix una especialització funcional diferenciada, els tallers de tela de llengües de Mallorca es caracteritzen pel seu caràcter familiar i artesanal, fet que determina una organització del treball basada en la polivalència dels seus membres. En aquest context, és habitual que les mateixes persones participin en totes les fases del procés productiu, sense una divisió estricta d'oficis dins el taller.

Tot i que hi ha activitats que podrien considerar-se oficis relacionats, com ara el tenyit, en els tallers actualment actius no existeixen professionals dedicats exclusivament a aquestes tasques. Els teixidors de tela de llengües han assumit tradicionalment la responsabilitat integral del procés, mantenint una visió global de l'ofici i garantint la continuïtat del saber tècnic associat a la seva elaboració.

La complexitat i el temps requerits per a la producció d'aquest teixit reforcen aquesta necessitat de coneixement integral. L'elaboració d'una peça de gran longitud, que pot assolir aproximadament dos-cents metres de tela, pot prolongar-se durant un període aproximat de dos mesos, depenent del tipus de dibuix i de les característiques tècniques del producte. Aquest procés exigeix la participació coordinada dels membres del taller, tots els quals han d'estar capacitats per intervenir en qualsevol de les fases de producció.

La transmissió de l'ofici de teixidor de tela de llengües s'ha produït tradicionalment de generació en generació, mitjançant l'aprenentatge directe dins l'entorn familiar i laboral. Els coneixements tècnics, els criteris de qualitat i els gestos propis de l'ofici s'han transmès principalment de manera oral i pràctica, a través de l'observació, la repetició i l'experiència acumulada en el treball diari.

Transmissió oral:

En l'actualitat, els tallers que mantenen viva aquesta activitat productiva continuen essent empreses familiars, en les quals la continuïtat generacional constitueix un element essencial per a la preservació del coneixement artesanal. La família Bujosa, que actualment es troba en la tercera generació d'artesans, constitueix un exemple significatiu d'aquesta transmissió. El seu predecessor, Guillem Bujosa Rosselló, va aprendre l'ofici a la fàbrica de Can Ribas i posteriorment va establir el seu propi taller, transmetent aquest coneixement al seu fill i, posteriorment, al seu net, assegurant així la continuïtat de la tradició familiar.

De manera similar, altres tallers històrics de l'illa han mantingut la producció dins el mateix nucli familiar al llarg del temps, transmetent els coneixements i les tècniques de forma generacional. En el cas de Teixits Riera, l'activitat productiva s'ha desenvolupat de manera continuada dins la mateixa empresa familiar, mentre que a Teixits Vicens la transmissió de l'ofici s'ha ampliat progressivament dins la família, incorporant nous membres que aprenen l'ofici a partir de l'ensenyament directe dels seus familiars.

Aquest model de transmissió, basat en la pràctica quotidiana i en l'aprenentatge dins l'entorn familiar, ha permès la conservació d'un coneixement tècnic especialitzat que difícilment podria transmetre's exclusivament mitjançant formació teòrica. La persistència d'aquest sistema d'aprenentatge constitueix un element fonamental per a la salvaguarda de la tècnica de la tela de llengües i per a la seva continuïtat com a manifestació del patrimoni cultural immaterial de Mallorca.

4.2.4. ÀREA DE DISTRIBUCIÓ I PRODUCCIÓ ACTUAL

Tallers actius:

A Mallorca, els tallers tradicionals dedicats a la producció de tela de llengües han exercit un paper determinant en la preservació, transmissió i evolució d'aquesta tècnica artesanal. Un dels més antics és Teixits Vicens, situat a Pollença i fundat el 1854. Aquest taller familiar manté una activitat continuada centrada en la fabricació de teixits tradicionals mallorquins, inclosa la tela de llengües, i ha combinat de manera sostinguda l'ús de tècniques artesanals amb processos d'innovació orientats a preservar l'autenticitat cultural i la qualitat del producte final.

A la localitat de Lloseta es troba Teixits Riera, taller fundat el 1896 i gestionat també per diverses generacions d'una mateixa família. Aquest establiment es caracteritza per la seva plena fidelitat als principis tècnics de la tècnica *ikat* i per la integració d'elements inspirats en la identitat i el paisatge cultural de Mallorca. La seva producció destaca per l'alt nivell de qualitat i per la coherència formal amb els trets característics de la tela de llengües tradicional.

Finalment, al municipi de Santa Maria del Camí, opera Artesania Tèxtil Bujosa, fundat el 1949. Amb més de seixanta anys d'activitat continuada, aquest taller ha contribuït de manera significativa a la salvaguarda del patrimoni tèxtil mallorquí mitjançant l'ús de telers tradicionals i la transmissió intergeneracional del coneixement associat a la tècnica. A més de la producció de teles de llengües, el taller elabora articles derivats —com cortines, roba de llit, estovalles i coixins— que reforcen la permanència i funcionalitat social d'aquest patrimoni tèxtil.

5. BÉNS MOBLES I EINES UTILITZADES

En el desenvolupament d'aquesta manifestació intervenen diversos elements materials mobles, que actuen com a suports físics, eines o objectes funcionals necessaris per a la seva execució. Aquests béns mobles no adquireixen la consideració de béns d'interès cultural de naturalesa moble, ni de manera individual ni col·lectiva, i la seva menció respon únicament a la voluntat de documentar el context material associat al bé immaterial, sense que se'n derivi cap règim específic de protecció patrimonial.

La producció de la tela de llengües a Mallorca es desenvolupa en tallers artesans que constitueixen els principals béns immobles associats a aquesta activitat productiva i al manteniment del coneixement tradicional vinculat a aquest ofici. Aquests establiments, vinculats històricament a determinades localitats de l'illa, són els espais on es realitza el procés complet de producció i on es transmet el saber artesanal de generació en generació.

En el cas d'Artesania Tèxtil Bujosa, el taller es troba situat al municipi de Santa Maria del Camí, localitat on la família va iniciar l'activitat productiva i on s'ha mantingut la continuïtat del taller des dels seus orígens. Aquest espai constitueix el centre principal de producció i transmissió del coneixement artesanal dins l'empresa familiar.

Pel que fa a Teixits Riera, l'activitat productiva es va iniciar històricament a Biniamar, al municipi de Selva, i actualment es desenvolupa al centre de Lloseta, on es localitza el taller principal i es duu a terme la producció de manera continuada dins el mateix entorn empresarial familiar.

En relació amb Teixits Vicens, la producció es realitza íntegrament al seu taller i tenda situat al municipi de Pollença, on es concentra tant l'activitat productiva com la comercialització dels productes elaborats. Aquest espai constitueix un referent històric i actual per a la producció tradicional de tela de llengües a l'illa.

Aquests tallers no només constitueixen els espais físics on es desenvolupa l'activitat productiva, sinó que també configuren l'entorn material necessari per a la fabricació de la tela de llengües, integrant el conjunt de maquinària, eines i mobiliari utilitzats en el procés artesanal.

El patrimoni material associat a aquesta activitat productiva està format per un conjunt de maquinària i elements de treball que permeten dur a terme les diferents fases del procés de producció. Entre aquests elements destaquen els equips destinats al tenyit dels fils, procés que es realitza a temperatures elevades i que constitueix una etapa essencial per a la definició del dibuix característic del teixit; els dispositius utilitzats per al processament dels fils, incloent rodets i manats; els sistemes emprats per preparar l'ordit i disposar els fils segons el patró previst; i, finalment, les màquines de teixir, que permeten donar forma definitiva a la tela.

La maquinària utilitzada als tallers presenta característiques similars en totes les empreses, ja que respon a les necessitats tècniques pròpies de la fabricació artesanal de la tela de llengües. En molts casos, aquests equips són d'origen antic o han estat adaptats al llarg del temps, combinant elements tradicionals amb processos de modernització puntual, especialment en les màquines de teixir, fet que reflecteix l'evolució tecnològica de l'ofici sense alterar els principis essencials del procés productiu.

A més de la maquinària pròpiament productiva, els tallers disposen de mobiliari específic destinat a la manipulació, revisió i presentació de les peces acabades. En aquest sentit, és habitual l'ús de taules de grans dimensions i altres suports de treball que permeten estendre i disposar visualment les teles durant el procés de producció i en la seva fase de comercialització. Aquest conjunt d'elements forma part del patrimoni material associat a la producció de la tela de llengües i contribueix al manteniment de l'activitat artesanal en el seu context tradicional.

6. DEFINICIÓ I CARACTERITZACIÓ DE LA PRODUCCIÓ ARTESANAL DE TELA DE LLENGÜES MALLORQUINA COM A BÉ INTEGRANT DEL PATRIMONI CULTURAL IMMATERIAL

D'acord amb la Llei 18/2019, de 8 d'abril, de salvaguarda del patrimoni cultural immaterial de les Illes Balears, la tècnica tradicional de producció de la tela de llengües de Mallorca són un bé integrant del patrimoni cultural immaterial ja que s'identifiquen com a manifestació cultural viva, transmissible i recreada per la comunitat, amb significats col·lectius compartits. A continuació es justifiquen els trets definidors:

- És un patrimoni que està interioritzat per la comunitat.

La tela de llengües és reconeguda per la societat mallorquina com un símbol cultural profundament arrelat, present tant en la vida quotidiana com en la identitat col·lectiva de l'illa. Constitueix un element fortament vinculat a l'essència cultural i històrica de Mallorca i forma part de l'imaginari col·lectiu, amb una presència consolidada al llarg dels segles en l'àmbit domèstic i social.

- És un patrimoni compartit pels membres de la col·lectivitat.

Les comunitats locals, els tallers, els artesans i els investigadors reconeixen la tela de llengües com a patrimoni propi i compartit. Tant la transmissió intergeneracional com l'ús social contemporani evidencien que es tracta d'un bé que pertany a una comunitat ampla i cohesionada.

- És un patrimoni viu i dinàmic.

La tècnica es manté en plena activitat en tallers tradicionals com Teixits Vicens, Teixits Riera i Artesania Tèxtil Bujosa. A més, hi ha una reinterpretació contemporània en moda, disseny i artesanía, que actualitza els usos sense perdre l'essència tradicional.

- És un patrimoni cultural transmès i recreat.

La transmissió del coneixement és intergeneracional i principalment oral i pràctica, dins tallers familiars actius des del segle XIX. La tècnica es recrea contínuament d'acord amb els materials, demandes socials i innovacions creatives, però mantenint sempre el procés tradicional del tenyit de l'ikat.

- És un patrimoni preservat tradicionalment per la comunitat.

Els artesans han mantingut els processos de reserva, tenyit i teixit durant generacions, tot i els canvis tecnològics i l'impacte industrial. La preservació d'aquest patrimoni ha estat essencialment comunitària, basada en la continuïtat familiar dels tallers.

- És un patrimoni que té també una dimensió material.

Tot i ser un bé immaterial, la tècnica es manifesta a través de maquinària, eines, tallers, fils naturals, tints, manats i telers, tots ells elements

materials indispensables per a la seva existència i transmissió.

- És un patrimoni contextualitzat en un temps i en un espai concrets.

La tècnica té un origen històric documentat a Mallorca des del segle XVIII, amb vinculació específica a localitats com Pollença, Lloseta i Santa Maria. L'evolució als segles XVIII–XX i la seva pràctica actual al mateix territori reforcen aquest arrelament espaciotemporal.

- És un patrimoni experimentat en temps present.

La tela de llengües continua formant part de la vida quotidiana, utilitzant-se en decoració, moda, artesanía, comerç i producció local, demostrant que és un patrimoni viscut i experimentat activament per la ciutadania i pels visitants de l'illa.

- És un patrimoni imbricat en les formes de vida tradicionals.

Històricament, la tela de llengües ha format part de la vida quotidiana mallorquina: cortines, roba de la llar, indumentària, usos religiosos i senyorials. Els exemples conservats a la possessió d'Alfàbia (Bunyola) o al casal de Ca n'Olesa (Palma) mostren el seu paper estructural en la cultura material de Mallorca.

- És un patrimoni que no admet còpia.

La tècnica d'ikat mallorquí es basa en el tenyit de l'ordit amb reserva manual, un procés llarg i complex que no pot ser reproduït industrialment. Les imitacions estampades mai poden replicar la tècnica, la qualitat ni el valor patrimonial de la peça original.

- És un patrimoni ritualitzat.

El procés de producció inclou fases codificades, repetides de manera constant i transmeses com a gestos heretats: reserva, tenyit, desfer reserva, ordit, teixit. El document especifica que hi ha un component de ritualització en la seqüència de treball i en la transmissió intergeneracional dels gestos.

- És un patrimoni que constitueix una experiència sensorial.

La tela de llengües involucra una experiència vinculada al color, la textura, la fibra natural, els patrons difuminats i la manipulació artesanal, que es perceben visualment i tàctilment en totes les fases del procés i en el producte final.

- És un patrimoni vulnerable.

La continuïtat de l'ofici està amenaçada per la manca de relleu generacional, la competència de productes industrials que imiten els patrons sense utilitzar la tècnica tradicional, i la possible reducció del nombre de tallers actius. Aquestes amenaces posen en perill la transmissió dels coneixements especialitzats i de la pràctica artesanal.

7. ESTAT DE CONSERVACIÓ I RISCOS

La tècnica de l'ikat, base de la producció de la tela de llengües a Mallorca, es manté viva gràcies a un nombre reduït de tallers que han conservat els processos artesanals de tenyit, reserva i teixit. Malgrat la pressió del canvi tecnològic i social, aquests artesans han mantingut la fidelitat als mètodes tradicionals, assegurant la continuïtat d'un saber especialitzat que es transmet de generació en generació, tot i que la seva supervivència és fràgil i demana un compromís actiu per part dels agents públics i privats.

Els riscos per a la seva supervivència són latents. La manca de relleu generacional compromet la transmissió directa dels coneixements artesanals, mentre que la competència amb productes industrials i imitacions és especialment nociva. Aquestes còpies, fabricades fora de Mallorca amb tècniques d'estampació mecànica, imiten l'estètica de la tela de llengües però en prescindeixen completament de la tècnica de reserva i tenyit propi de l'ikat. El resultat són peces de menor qualitat, que es venen a preus molt més baixos i confonen el consumidor, erosionant el prestigi de la producció autèntica i reduint el mercat per als tallers tradicionals. A llarg termini, aquesta proliferació d'imitacions pot provocar una pèrdua d'identitat i el risc que la tela de llengües sigui percebuda únicament com un estampat, deslligada del seu valor artesanal i patrimonial.

8. MESURES DE SALVAGUARDA

8.1. MESURES PRESES

En aquest sentit, per fer front a la proliferació d'imitacions, el fet que figures públiques hagin incorporat roba de llengües autèntica, elaborada per tallers mallorquins en els seus vestits i complements, ha contribuït a visibilitzar i prestigiar aquesta tècnica tant a nivell estatal com internacional. També cal destacar l'aposta de dissenyadors contemporanis, que han integrat la tela de llengües en les seves col·leccions de

moda, explorant noves aplicacions sense perdre'n l'essència. Aquesta simbiosi entre innovació i fidelitat artesanal reforça la vigència de la tela de llengües com a patrimoni viu de Mallorca.

Per garantir la preservació i la continuïtat de la tela de llengües, es reconeix la importància de mantenir actius els tallers tradicionals, com Teixits Riera, Teixits Vicens i Artesania Tèxtil Bujosa, que elaboren aquestes teles amb tècniques ancestrals. Aquestes iniciatives artesanals asseguruen que la producció es dugui a terme seguint els mètodes tradicionals que han passat de generació en generació.

8.2. PROPOSTA D'ALTRES MESURES DE SALVAGUARDA

Amb la finalitat de salvaguardar aquest patrimoni i tal com estableix la Llei 18/2019, de 8 d'abril, de Salvaguarda del patrimoni cultural immaterial de les Illes Balears, les administracions han de dur accions per dinamitzar, revitalitzar, comunicar, difondre, promocionar, fomentar, protegir i transmetre a les noves generacions les Beneïdes.

Amb l'objectiu de garantir la pervivència de la tècnica tradicional de producció de les teles de llengües mallorquines i la seva vinculació amb la comunitat, s'estableixen una sèrie de mesures de salvaguarda en diferents àmbits (estudi, difusió, protecció i transmissió):

Àmbit d'estudi:

1. Implementar programes formatius que integrin la tècnica de l'*ikat* als currículums d'escoles d'art i disseny, fomentant així el coneixement d'aquesta tradició entre les noves generacions.
2. Implementar programes educatius sobre la tela de llengües en l'àmbit no formal.

Àmbit de difusió:

3. Potenciar la participació de la tela de llengües en fires i esdeveniments d'artesanía tant a nivell local com internacional, per augmentar-ne la visibilitat i el reconeixement.
4. Fomentar la difusió en termes qualitatius. En tots els casos, per a una promoció correcta de la tècnica de la tela de llengües i la seva significació social i cultural, tant en els materials educatius com en la presència en els mitjans i sistemes digitals de comunicació.

Àmbit de protecció:

5. Impulsar la creació d'una Indicació Geogràfica Protegida (IGP) que reconegui oficialment la tela de llengües a nivell europeu. Aquesta certificació no només servirà per protegir l'autenticitat i la qualitat de les teles produïdes a Mallorca, sinó també per combatre la competència deslleial derivada de les imitacions industrials, assegurant que només els productes genuïns obtinguin el reconeixement i valor afegit que mereixen.
6. Vetllar perquè totes les teles de tela de llengües utilitzades en espais i actes oficials siguin autèntiques, produïdes en tallers tradicionals i certificades com a genuïnes. En qualsevol dels casos, les administracions públiques interpretaran com a «tela de llengües» o «roba de llengües», estrictament aquelles fabricades seguint el procés tradicional i fets de manera artesana, com a manera de protegir el patrimoni cultural de l'illa. Aquesta mesura garantirà la preservació de la qualitat i l'autenticitat d'aquest bé cultural, enfortint el seu reconeixement com a part essencial del patrimoni cultural immaterial de Mallorca.
7. Vetllar per la conservació dels béns materials associats.

Preservar els suports materials del patrimoni cultural immaterial, tant moble com immoble i, si escau, promoure accions de conservació i restauració.

Àmbit de transmissió:

8. Fomentar la col·laboració entre artesans tradicionals i dissenyadors contemporanis per crear nous projectes que permetin explorar aplicacions modernes de la tela de llengües sense perdre l'essència.
9. Desenvolupar rutes per incrementar l'interès cultural i turístic, que incloguin visites a tallers tradicionals, on els visitants puguin conèixer de primera mà el procés artesanal de la tela de llengües. Aquestes experiències immersives permetran reforçar la connexió entre aquest patrimoni immaterial i el públic, tant local com internacional.

Finalment, i amb l'objectiu d'assegurar la protecció de la tècnica tradicional de producció de les teles de llengües de Mallorca com a bé del patrimoni cultural immaterial, totes aquestes mesures – i d'altres que puguin esdevenir rellevants per minimitzar els factors de risc – haurien d'estar presents en el pla de salvaguarda. Com estableix l'article 24 de la Llei 18/2019, de 8 d'abril, de salvaguarda del patrimoni cultural immaterial, es tracta d'un instrument de gestió participativa, que s'ha d'anar revisant de manera periòdica. El pla de salvaguarda haurà de ser

elaborat i executat de manera participativa per part dels agents que conformen la comunitat portadora, amb l'aprovació del Consell Assessor del Patrimoni Cultural Immaterial de Mallorca.

9. CONCLUSIÓ

Per tot l'exposat, proposem declarar **Bé d'Interès Cultural Immaterial (BICIM)** la tècnica tradicional de producció de la tela de llengües de Mallorca.

ANNEX I

GLOSARI DE TERMES ESPECÍFICS

Ikat: tècnica de tintura resistent aplicada als fils abans de ser teixits. Consisteix a lligar parts dels fils per impedir que el tint hi penetri, creant patrons que es revelen durant el procés de teixit.

Llengües: nom local de les teles produïdes a Mallorca mitjançant la tècnica de l'ikat, caracteritzades per patrons allargats i ondulats que són visibles a ambdues cares de la tela.

Flàmules: denominació històrica documentada a Mallorca per referir-se a les teles de llengües des del segle XVIII.

Tint: substància utilitzada per donar color als fils o teixits mitjançant processos químics o naturals.

Tint natural: colorant obtingut de fonts naturals, com plantes, minerals o animals, utilitzat tradicionalment en el tintatge dels fils.

Tint sintètic: colorant fabricat mitjançant processos químics industrials que permet obtenir una gamma més àmplia de colors i una major durabilitat que els tints naturals.

Tinta mare: primer tint utilitzat en el procés de tenyit, que determina el color base del fil abans de possibles tenyits addicionals.

Reserva: procés de protegir parts dels fils durant el tintatge amb lligadures o altres tècniques per evitar que el tint les afecti, permetent la creació de patrons intrincats.

Teixit: material format per fils entrellaçats d'ordit i trama, produït en un teler mitjançant tècniques manuals o mecàniques.

Teler: eina o màquina utilitzada per teixir fils i convertir-los en teixit. Pot ser manual (tradicional) o industrial.

Tela: material resultant del procés de teixir fils, que es pot utilitzar per a diverses aplicacions com vestuari, decoració i objectes funcionals.

Bobina: dispositiu utilitzat per enrotllar i acumular els fils, especialment l'ordit, per preparar-los per al teixit.

Teixidor de llengües: persona especialitzada en la producció de la tela de llengües utilitzant tècniques tradicionals, especialment la reserva i el teixit en telers manuals.

Fil: element bàsic en la fabricació tèxtil, format per fibres llargues i primes, que poden ser naturals o sintètiques.

Cotó: fibra natural obtinguda de les llavors de la planta del cotó, utilitzada com a base per a la producció de teles de llengües i altres teixits.

Lli: fibra natural obtinguda de la planta del lli, valorada per la seva resistència i textura suau, emprada en la producció de teixits tradicionals.

Seda: fibra natural produïda per cucs de seda, coneguda per la seva suavitat i brillantor, utilitzada ocasionalment en teles de llengües per afegir un toc de luxe.

Ordit: conjunt de fils longitudinals en un teler que formen l'esquelet del teixit i sobre els quals es treballa la trama, en el cas de les teles de llengües, només es tenyeix amb reserva l'ordit.

Trama: conjunt de fils horitzontals que es passen per sobre i per sota de l'ordit per formar el teixit.

Manat: conjunt de fils agrupats després de ser ordits, preparats per passar a la fase de reserva i tenyit.

Carrera: defecte en la tela produït per la ruptura o absència d'un fil en la trama o l'ordit, que afecta la integritat del teixit.

Taller tèxtil: espai dedicat a la producció de teles i teixits gestionat per artesans que utilitzen tècniques tradicionals com l'ikat per crear la tela de llengües.

ANNEX II REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES I DOCUMENTALS

Bibliografia:

Veure expedient administratiu.

